

opiniecoronaprotest

Onder de anti-coronavlag probeert rechtsbuiten in Duitsland winst te boeken

Dat Duitsers dol zijn op beperkende coronamaatregelen en zich prettig voelen in de hierdoor herschapen ‘volksgemeenschap’ is maar zeer ten dele waar, betoogt Henk Letschert.

Protest bij de Brandenburger Tor in Berlijn tegen coronamaatregelen, afgelopen november. Beeld AP

Ardy Beld betoogt [in zijn artikel dat in Duitsland](#) de geest van de volksgemeenschap weer is teruggekeerd. Het merendeel van de Duitsers staat positief tegenover de scherpe coronamaatregelen van de nationale regering en de deelstaten. Sterker nog: voor bijna de helft van de Duitsers (in de Duitse media circuleert een aanmerkelijk lager getal) gaan die nog niet ver genoeg en kan er nog wel een schep(je) bovenop.

Ik ben zeer regelmatig in Duitsland en zie dat bijna iedereen zich aan de maatregelen houdt, zoals het dragen van een mondkapje en 1,5 meter afstand houden. Hierin ligt een bevestiging van Belds waarneming. Hij laat echter een aantal zaken buiten beschouwing die zijn euforie van de herboren volksgemeenschap relativeert.

Angst

Allereerst noemt hij niet dat meer dan de helft van de Duitsers zich niet wil laten vaccineren. Dit is geen verzetsdaad, maar ingegeven door de angst voor de gevolgen die het vaccin voor de eigen gezondheid zou kunnen hebben. De maatschappelijke solidariteit weegt blijkbaar toch minder zwaar dan het eigenbelang. Het is overigens niet uitgesloten dat dit zich ten goede keert als na verloop van tijd blijkt dat die negatieve effecten er nauwelijks of niet zijn.

Een tweede aspect waarover in *'Lust am Lockdown'* niets wordt gezegd zijn de demonstraties die overal in het land tegen de coronamaatregelen plaatsvinden. Tienduizenden 'gewone Duitsers', waaronder gezinnen met kinderen, die hun familiale zorgen uiten en (kleine) zelfstandigen die zich in hun economisch voortbestaan zien bedreigd, bevolken de pleinen van vele Duitse steden.

Rechtsbuiten

Het aantal demonstranten valt in het niet bij de grote meerderheid van de bevolking die zich zonder morren wél achter de beperkende maatregelen schaart. Er is echter een belangrijke reden om de omvang van de demonstraties niet te bagatelliseren. Die reden ligt hierin dat onder de goedwillende demonstrerende burgers zich groeperingen en partijen mengen die in het politieke spectrum als rechtsbuiten zijn te positioneren.

Naast corona-ontkenners en 'zich-tot-de-coronadictatuur-bekenners' grijpen partijen zoals de AfD, de NPD, de neonazipartij *'der Dritte Weg'*, rechts-extremisten, nationalisten, Reichsbürger, al zwaaiend met de vlag van het Duitse keizerrijk, de gelegenheid aan hun staatsondermijnende ideologie uit te dragen.

Een ideologie, die weliswaar ook gericht is op de creatie van een volksgemeenschap, maar dan een die niet is gestoeld op de beginselen van de democratische rechtsstaat, maar een die *'völkisch'* is, dat wil zeggen 'een Duitsland alleen voor de Duitsers'. Weliswaar hangt slechts een relatief kleine rechts-radicaler minderheid dit gedachtengoed aan en de grote massa van de vredelievende betogers zal er niet vatbaar voor zijn.

Maar feit is ook dat dit soort abjecte ideeën sinds het ontstaan van de BRD in 1949 een vast bestanddeel van de Duitse samenleving zijn en via de rechts-extremistische AfD hun vertaling vinden in de Bondsdag en in de deelstaatparlementen. Deze partij lijkt een stabiele plek in het politieke partijenlandschap te hebben ingenomen.

'Besserwessies' en 'Jammerossies'

Vooraf, maar zeker niet uitsluitend, vindt het AfD-gedachtengoed weerklink in de Oost-Duitse deelstaten. Een van de oorzaken daarvan is toe te schrijven aan de achterstelling, die veel Oost-Duitsers ten opzichte van West-Duitsers nog steeds ervaren. Sinds de hereniging in 1990 is er op sociaal en economisch vlak veel verbeterd, maar nog steeds zijn de lonen en de pensioenen lager, de structurele werkloosheid hoger, zijn er nauwelijks grote bedrijven in het oosten gevestigd en maken West-Duitsers er de dienst uit.

Bij de Oost-Duitsers leeft sterk het gevoel tweederangsburger te zijn. In de ogen van Oost-Duitsers beschouwen de West-Duitsers zich moreel superieur. Het zijn 'Besserwessies', die weinig begrip en empathie voor hun landgenoten in het oosten kunnen opbrengen. De Oost-Duitsers staan op hun beurt in het westen te boek als 'Jammerossies', een begrip dat het

superioriteitsgevoel van het westen alleen nog maar versterkt. Het oosten wordt als ‘het andere’ gezien, terwijl het westen ‘de norm’ is.

Niet alleen sociaal-economisch, maar ook politiek cultureel zijn de verschillen tussen Oost- en West-Duisland niet over het hoofd te zien. Oost-Duitsers staan nog steeds gereserveerd tegenover democratie, de liberale cultuur en migratie. Slechts één op de twee Oost-Duitsers ziet de democratie als de beste staatsvorm, blijkt uit onderzoek. Ook blijkt uit onderzoek dat Duitsers die in de oostelijke deelstaten wonen zich meer Oost-Duitser dan Duitser voelen.

‘Max Musterman’

Dit alles overziend is het voorbarig te beweren dat, zoals Ardy Beld doet, er sprake is van een herboren volksgemeenschap. Ook de gematigde Max Musterman, de Duitse Jan Modaal, hunkert naar het einde van de pandemie, om weer terug te kunnen naar ‘normaal’, dus weer terug naar de oudbakken en revisionistische volksgemeenschap, zoals Beld het uitdrukt. Bovendien circuleren er diverse, fundamenteel van elkaar afwijkende opvattingen over wat die volksgemeenschap dan zou moeten zijn: een open democratische liberale rechtsstaat, ingebed in de internationale statengemeenschap, of een gesloten nationalistische staat, gekenmerkt door vreemdelingenhaat, racisme en antisemitisme.

En ten slotte is het nog de vraag of er door de sociaal-economische en psychologische muur, die nog steeds tussen oost en west bestaat, wel van een gemeenschap van het Duitse volk kan worden gesproken. Eigenlijk komt de oeroude vraag weer bovendrijven: ‘*Was ist deutsch?*’ Misschien is daar wel nooit een antwoord op te vinden.

Henk Letschert is politicoloog en auteur van *Twee eeuwen Duitse Europapolitiek*, uitgeverij Aspect.